

UTVECKLINGSPROGRAM FÖR KOLLEGIALT LÄRANDE

Auskultation med återkoppling och kollegiala samtal

Eva Nobel, Vendela Blomström och Jeanna Wennerberg
STOCKHOLMS UNIVERSITET

Wennerberg, J., Blomström, V., & Nobel, E. (2019). Kollegial stöttning genom auskultation – ett sätt att utveckla ett akademiskt lärarskap. *Högre Utbildning*, 9(1), 78-84. <https://doi.org/10.23865/hu.v9.1515>

Auskultation med återkoppling och kollegiala samtal

Här presenteras en modell med särskilda mallar för auskultation, återkoppling och kollegiala samtal som vi har arbetat fram vid Institutionen för svenska och flerspråkighet vid Stockholms universitet. Fördelen med auskultationer är att de kan leda till fördjupat kollegialt utbyte, men samtidigt är kostnader, lärarnas motivation att delta samt förhållningssätt vid framförandet av återkoppling faktorer som inverkar på resultatet. Vår erfarenhet är att om man arbetar med förhållandevis enkla mallar så blir auskultationerna mer strukturerade både i fråga om förberedelse och om uppföljning. Dessutom blir det ofta lättare att ge konstruktiv kritik när man har mallar att utgå från.

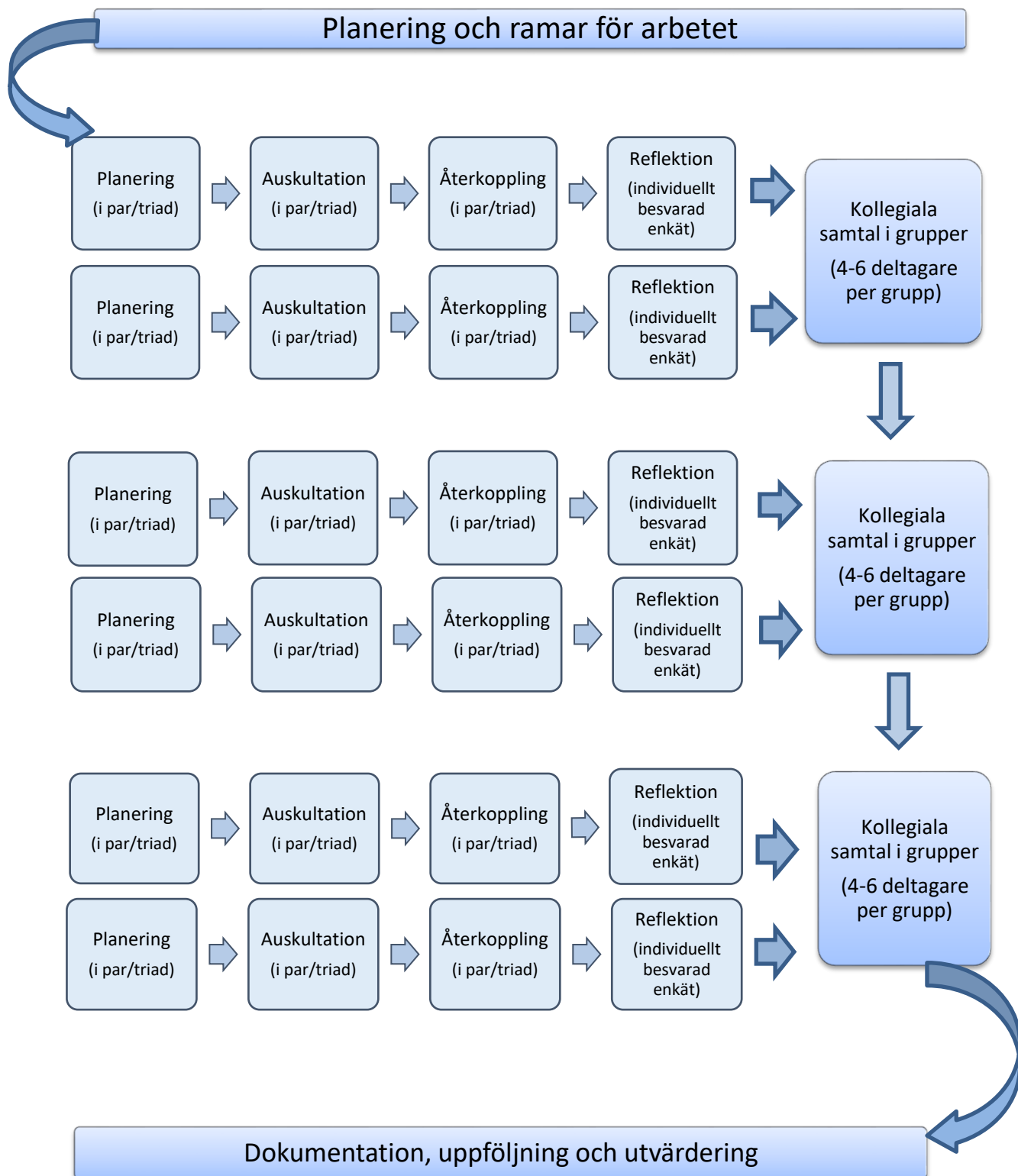
För att modellen ska fungera väl är det bra om deltagarna får extra timmar eller kompensation i sin bemanning och att allt deltagande bygger på frivillighet. Grundtanken är att vi låter det kollegiala stöd och engagemang vi normalt ägnar oss åt vad gäller forskning omfatta även undervisningen. Modellen lämpar sig för ett arbetslag eller en grupp lärare på ca 10-20 personer, och är tänkt att pågå en hel termin för att man ska hinna få rutin i själva processen. Denna modell ingår som en av tre delar i ett utvecklingsprogram för kollegialt lärande som också innefattar samundervisning och fördjupade kollegiala samtal/diskussioner om både praktik och teori.

Lärarna, i par eller i mindre grupp, agerar *kritiska kollegor* (jfr. t.ex. Handal 1999 om *kritiska vänner*). Arbets sättet med kritiska vänner är, enligt Handal (1999), gynnsamt då den enskilde läraren har större möjligheter att utvecklas tillsammans med andra kollegor. Timperley (2013) menar att det professionella lärandet äger rum i praktikens kontext och att motivation att förstå och att utvecklas uppstår om lärare utmanas och ges möjlighet att reflektera och diskutera tillsammans med kollegor. Även Lave & Wenger (1991) betonar i sina idéer om praxisgemenskap att lärande kan ske tillsammans med andra genom deltagande i praktisk verksamhet som man känner engagemang för.

Det kollegiala utvecklingsprogrammet är tänkt att sträcka sig över minst en termin och syftar bland annat till att:

- skapa en arena för pedagogiska och ämnesdidaktiska diskussioner
- fungera som kompetensutveckling för lärarna
- öka möjlighet till dialog och samarbete mellan lärare och kurser
- ge lärare insyn i parallella grupper/delkurser inom samma kurs, eller nya kurser
- möjliggöra idéutbyte, utvecklingsarbete gällande kurser, progression mellan kurser
- skapa möjlighet för lärare att utvecklas i sin egen lärarprofession och undervisningsskicklighet
- öka medvetenheten om vad som händer i undervisningssituationen
- säkerställa att studenterna får goda möjligheter för lärande

Terminsplanering - Auskultation och kollegiala samtal

Att auskultera som kritisk kollega

Att auskultera som kritisk kollega innebär i detta sammanhang att delta som åhörare och observera en kollegas undervisningspass, t.ex. ett seminarium eller en föreläsning, samt att ge respons på den andres undervisning. Samarbetet kring auskultationerna med efterföljande återkoppling och reflektion är tänkt att genomföras i par eller grupper om tre. Man väljer själv om man vill samarbeta kring flera auskultationer i ett och samma par/grupp eller om man vill auskultera hos och/eller ta emot flera olika lärare. Behoven i verksamheten och/eller hos lärarna avgör vad som passar bäst. Själva arbetet med auskultationerna kan grovt delas in i tre olika steg:

1. Planering och förberedelser
2. Genomförande av auskultation
3. Återkoppling och reflektion

För auskultationerna finns fem mallar med olika fokus (bilaga 1-5). Mallarna är tänkta som en utgångspunkt och kan modifieras efter olika behov. Det är viktigt att dokumentera i realtid under auskultationen för att få ett så heltäckande underlag som möjligt inför den efterföljande återkopplingen.

Både den auskulterande kollegan och den undervisande läraren för anteckningar i samband med auskultationen. Den som auskulterar för anteckningar i ”Auskultationsprotokoll för den som auskulterar och observerar annan lärares undervisning” (bilaga 6) medan den som undervisar antecknar i ”Noteringsunderlag för läraren som blir observerad under auskultation” (bilaga 7). Anteckningarna ligger dels till grund för återkopplingen (bilaga 8) till den undervisande läraren, dels kommer de att användas för reflektion samt fungera som underlag vid de efterföljande kollegiala samtalen (bilaga 9-10).

Planering och förberedelse

Man tar själv kontakt med en kollega som man vill auskultera hos eller som man vill ska komma till ens egen undervisning och auskultera. Sedan kommer man tillsammans överens om ett lämpligt undervisningspass, en form för auskultationen och tidpunkt för återkoppling. Man förbereder också auskultationsprotokollet respektive noteringsunderlaget utifrån vald auskultationsform. Den undervisande läraren bör kortfattat presentera kursen/delkursen för den auskulterande kollegan inför auskultationstillfället.

Genomförande av auskultation

Den auskulterade läraren bör placera sig så att det inte stör undervisningen, t.ex. längst bak i rummet eller längs sidan. Vid genomförandet antecknar den auskulterande läraren i auskultationsprotokollet och den undervisande läraren använder sitt noteringsunderlag för att under och efter undervisningspasset göra noteringar om hur undervisningen fungerade. Här kan man t.ex. fylla i oväntade situationer som eventuellt uppstår eller om förutsättningarna för undervisningen förändrades under pågående undervisningspass.

Återkoppling och reflektion

Återkopplingen bör ges i nära anslutning till auskultationstillfället, gärna samma dag eller inom de närmsta dagarna, eftersom det annars är lätt att glömma de subtila nyanser som gäller undervisningen (t.ex. stämningen, interaktionen eller andra detaljer). Om återkopplingstillfället sker direkt efter auskultationen bör var och en först få tid att reflektera individuellt en stund och anteckna i underlagen. Vid återkopplingstillfället bör den undervisande läraren först ges möjlighet att sammanfatta sin egen upplevelse utifrån sina anteckningar i noteringsunderlaget. Därefter ger den auskultande kollegan sin respons.

En rekommendation är att först kommentera helheten och att inleda med att lyfta fram det som upplevdes som särskilt positivt och därefter föra fram konstruktiv kritik eller förslag till utveckling. Tänk på att motivera alla kommentarer, dvs. om något upplevdes som positivt så bör man också motivera på vilket sätt och varför man upplever det så. Återkopplingen får gärna följas av ett reflekterande samtal mellan den auskultande kollegan och den undervisande läraren. (Se även mallen i bilaga 8.)

Kollegiala samtal

Efter ett par auskultationer genomförs kollegiala samtal i grupper (ca 4-6 personer) för att följa upp hur auskultationerna har fungerat. I varje grupp utses en av deltagarna till samtalsledare som sedan leder samtalet och eventuellt dokumenterar vad man i gruppen kommer fram till och som man vill fortsätta arbeta med.

Syftet med samtalen är att under strukturerade former få möjlighet att byta erfarenheter och reflektera gemensamt över auskultationerna, undervisningen och eventuella tankar kring utveckling av kurser och undervisning. Reflektionerna som den auskultande kollegan och den undervisande läraren har gjort i sina underlag kan fungera som en utgångspunkt för de kollegiala samtalen.

De kollegiala samtalen kan vara mer eller mindre strukturerade. Som utgångspunkt för samtalen kan man antingen utgå ifrån ett samtalsunderlag med mer allmänna och övergripande frågor för att sätta igång diskussion och reflektion (bilaga 9). Alternativt kan man ha ett samtalsunderlag med mer specifika frågor som är kopplade till olika steg och fokus i auskultationerna (bilaga 10).

Lästips:

Dahlgren, L. O., Eriksson, B. E., Gyllenhammar, H., Korkeila, M., Sääf-Rothoff, A., Wernerson, A. and Seeberger, A. (2006). To be and to have a critical friend in medical teaching. *Medical Education*, 40, s. 72–78.

Handal, G. (1999). Consultation Using Critical Friends. *New Directions for Teaching and Learning*, 79, s. 59-70.

Lauvås, P., Lycke, K.H. & Handal, G. (2016). *Kollegahandledning med kritiska vänner*. (Andra upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Lindenmo, B. (2014). *Att besöka varandras undervisning: Om auskultationer som utvecklingsmöjlighet i högskolan* (CUL-rapporter). Linköping.

Timperley, H. (2013). *Det professionella lärandets inneboende kraft*. (Första upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Åsén Nordström, E. (2017). *Kollegialt lärande genom pedagogisk handledning och lärande samtal*. (Första upplagan). Stockholm: Liber.

Förteckning över bilagor med mallar för auskultationer och kollegiala samtal

Bilaga 1: Auskultation med fokus på läraren som talare

Bilaga 2: Auskultation med fokus på undervisningsinnehållet

Bilaga 3: Auskultation med fokus på studenternas lärande

Bilaga 4: Auskultation med fokus på särskild begärd respons

Bilaga 5: Auskultation med förutsättningslös respons

Bilaga 6: Auskultationsprotokoll

Bilaga 7: Noteringsunderlag

Bilaga 8: Mall för muntlig återkoppling

Bilaga 9: Kollegiala samtal – samtalsunderlag (Reflektion och utvärdering – en tillbakablick)

Bilaga 10: Kollegiala samtal – samtalsunderlag (Process – förändring – utmaningar)

Bilaga 1: Auskultation med fokus på läraren som talare

Före auskultationen: Den auskulterande kollegan och den undervisande läraren kommer tillsammans överens om ett lämpligt undervisningspass samt tidpunkt för återkoppling. De båda förbereder också auskultationsprotokollet respektive noteringsunderlaget. Den undervisande läraren bör också kortfattat presentera kursen/delkursen/undervisningspasset.

Under auskultationen: Den auskulterande kollegan deltar under hela eller delar av undervisningspasset och skriver ner sina iakttagelser i auskultationsprotokollet. Den undervisande läraren antecknar i det tillhörande noteringsunderlaget.

Efter auskultationen: Vid återkopplingstillfället inleder den undervisande läraren med att ge sin bild av hur undervisningspasset fungerade. Den auskulterande kollegan ger sedan respons utifrån sina anteckningar i auskultationsprotokollet. Båda antecknar därefter sina reflektioner.

Respons med fokus på läraren som talare – några punkter att utgå ifrån

Syfte och anpassning

Är lärarens tal klart och tydligt?
Är talet anpassat till studenternas nivå?
Håller sig läraren till ämnet?

Innehåll

Är innehållet relevant och väl utvalt?
Lagom mängd information?
Viktning mellan olika delar?

Disposition

Finns det en tydlig disposition och struktur?
Presenteras innehållet i lämplig ordning?
Har läraren en tydlig inledning och avslutning?

Språkanvändning

Är språket anpassat till studenterna?
Vad kännetecknar lärarens språkliga stil (t.ex. vardaglig/formell)?
Förklaras nya termer och begrepp?

Manus och hjälpmedel

Talar läraren fritt eller utifrån manus?
Använder läraren relevanta hjälpmedel?
Hur hanteras ev. presentationstekniska hjälpmedel?

Framförande (kropp och röst)

Med vilka medel visar läraren engagemang, intresse, trovärdighet?
Vad signalerar lärarens ögonkontakt, kroppsspråk, gester, mimik?
Hur använder läraren betoning, röststyrka, pauser i sitt tal?
Placering i rummet?

Övrigt?

Bilaga 2: Auskultation med fokus på innehållet

Före auskultationen: Den auskulterande kollegan och den undervisande läraren kommer tillsammans överens om ett lämpligt undervisningspass samt tidpunkt för återkoppling. De båda förbereder också auskultationsprotokollet respektive noteringsunderlaget. Den undervisande läraren bör också kortfattat presentera kursen/delkursen/undervisningspasset.

Under auskultationen: Den auskulterande kollegan deltar under hela eller delar av undervisningspasset och skriver ner sina iakttagelser i auskultationsprotokollet. Den undervisande läraren antecknar i det tillhörande noteringsunderlaget.

Efter auskultationen: Vid återkopplingstillfället inleder den undervisande läraren med att ge sin bild av hur undervisningspasset fungerade. Den auskulterande kollegan ger sedan respons utifrån sina anteckningar i auskultationsprotokollet. Båda antecknar därefter sina reflektioner.

Respons med fokus på innehållet – några punkter att utgå ifrån

Syfte

Presenteras/framgår syftet med undervisningspasset?
Kopplas innehållet till mål/kriterier/examinationsuppgifter?

Innehåll

Är innehållet relevant?
Abstraktionsnivå? Svårighetsgrad?

Disposition

Finns det en tydlig disposition och struktur?
Presenteras innehållet i lämplig ordning?

Tidsdisponering

Hur är viktning mellan olika delar/moment?
Hur fördelas tiden mellan olika delar och aktiviteter?
Ägnas tillräckligt mycket tid åt olika moment?

Övrigt?

Bilaga 3: Auskultation med fokus på studenternas lärande

Före auskultationen: Den auskulterande kollegan och den undervisande läraren kommer tillsammans överens om ett lämpligt undervisningspass samt tidpunkt för återkoppling. De båda förbereder också auskultationsprotokollet respektive noteringsunderlaget. Den undervisande läraren bör också kortfattat presentera kursen/delkursen/undervisningspasset.

Under auskultationen: Den auskulterande kollegan deltar under hela eller delar av undervisningspasset och skriver ner sina iakttagelser i auskultationsprotokollet. Den undervisande läraren antecknar i det tillhörande noteringsunderlaget.

Efter auskultationen: Vid återkopplingstillfället inleder den undervisande läraren med att ge sin bild av hur undervisningspasset fungerade. Den auskulterande kollegan ger sedan respons utifrån sina anteckningar i auskultationsprotokollet. Båda antecknar därefter sina reflektioner.

Respons med fokus på studenternas lärande - några punkter att utgå ifrån

Studentaktivitet

- Hur är studentaktiviteten? (passivt lyssnande, aktiverande arbetsformer)
- Vilka undervisningsaktiviteter genomförs (... bikupa, gruppdiskussion etc.?) och hur fungerar dessa?

Ansvar, roller och samspel

- Hur fungerar samspelet mellan lärare och studenter?
- Görs anpassningar till studentgruppen/enskilda studenter?

Interaktion

- Finns det möjlighet till interaktion/diskussion?
- Hur fördelas talutrymmet mellan lärare och studenter?
- Finns det utrymme för studenterna att ställa frågor?

Övrigt?

Bilaga 4: Auskultation med fokus på särskild begärd respons

Före auskultationen: Den auskulterande kollegan och den undervisande läraren kommer tillsammans överens om ett lämpligt undervisningspass, går igenom vilken respons som önskas samt kommer överens om en tidpunkt för återkoppling. De båda förbereder också auskultationsprotokollet respektive noteringsunderlaget. Den undervisande läraren bör också kortfattat presentera kursen/delkursen/undervisningspasset.

Under auskultationen: Den auskulterande kollegan deltar under hela eller delar av undervisningspasset och skriver ner sina iakttagelser i auskultationsprotokollet utifrån den särskilda respons som den undervisande läraren har begärt. Den undervisande läraren antecknar i det tillhörande noteringsunderlaget.

Efter auskultationen: Vid återkopplingstillfället inleder den undervisande läraren med att ge sin bild av hur undervisningspasset fungerade. Den auskulterande kollegan ger sedan respons utifrån sina anteckningar i auskultationsprotokollet. Båda antecknar därefter sina reflektioner.

Respons med fokus på särskild begärd respons – några punkter att utgå ifrån

- Respons till läraren som talare (t.ex. röststyrka, taltempo, kroppsspråk, ögonkontakt, gester, studentkontakt etc.)
- Respons på seminariet/föreläsningen (innehåll, struktur, tidsåtgång för olika moment, viktning av olika moment, abstraktionsnivå, framgår syftet? etc.)
- Respons utifrån studenternas lärande (studentaktivitet, ansvar, roller, interaktion, fördelning av talutrymme, möjlighet att ställa frågor etc.)

Bilaga 5: Auskultation med förutsättningslös respons

Före auskultationen: Den auskulerande kollegan och den undervisande läraren kommer tillsammans överens om ett lämpligt undervisningspass samt tidpunkt för återkoppling. De båda förbereder också auskultationsprotokollet respektive noteringsunderlaget. Den undervisande läraren bör också kortfattat presentera kursen/delkursen/undervisningspasset.

Under auskultationen: Den auskulerande kollegan deltar under hela eller delar av undervisningspasset och skriver ner sina iakttagelser i auskultationsprotokollet. Den undervisande läraren antecknar i det tillhörande noteringsunderlaget.

Efter auskultationen: Vid återkopplingstillfället inleder den undervisande läraren med att ge sin bild av hur undervisningspasset fungerade. Den auskulerande kollegan ger sedan respons utifrån sina anteckningar i auskultationsprotokollet. Båda antecknar därefter sina reflektioner.

Förutsättningslös respons – några punkter att utgå ifrån

- Fokusera på helhetsintrycket och gå därefter över till mer detaljerad nivå.
- Inled med att lyfta det som upplevs som positivt.
- Tänk på att motivera all respons. Vad fungerar bra? Varför fungerar det bra? Vad kan utvecklas/förbättras? Hur kan det utvecklas/förbättras?

Bilaga 6: Auskultationsprotokoll

Auskultationsprotokoll för den auskultande kollegan som observerar annan lärares undervisning			Datum: Auskultationsform:
Fokus	Observationer/ iakttagelser	Respons till läraren	Reflektioner

Bilaga 7: Noteringsunderlag

Noteringsunderlag för den undervisande läraren			Datum:
			Auskultationsform:
Fokus	Noteringar (Gällande t.ex. innehåll, studentaktivitet, egna insatser)	Mottagen respons	Reflektioner

Bilaga 8: Mall för muntlig återkoppling

Efter auskultationen bör var och en först få tid att reflektera individuellt en stund samt föra anteckningar i noteringsunderlaget respektive auskultationsprotokollet.

1. Den undervisande läraren sammanfattar sin egen upplevelse av undervisningspasset utifrån sina anteckningar i noteringsunderlaget.
2. Den auskulterande kollegan/kollegorna för fram sin respons utifrån anteckningarna i auskultationsprotokollet. Förslag på upplägg:
  - Inled med att kommentera helheten och med att lyfta fram det som upplevdes som särskilt positivt.
  - För därefter fram eventuell konstruktiv kritik eller förslag till utveckling. Tänk på att motivera alla kommentarer. (Vad fungerade bra? Varför fungerade det bra? Hur kan det utvecklas/förbättras?)
3. Avsluta gärna med en reflekterande diskussion. Förslag på möjliga frågor att reflektera kring:
  - Bidrog auskultationen till några nya insikter, idéer eller gav nya perspektiv, och i så fall vilka?
  - Vad fungerade särskilt bra? Varför?
  - Vad skulle kunna utvecklas?

Bilaga 9: Kollegiala samtal – samtalsunderlag

Reflektion och utvärdering – en tillbakablick

1. Hur har auskultationerna och återkopplingen fungerat?
2. Vilka former för auskultationer har använts och hur fungerade underlagen?
3. Vad har fungerat särskilt bra/varit särskilt värdefullt? Varför?
4. Uppstod några problem/svårigheter? Vilka?
5. Väcktes några nya frågor, idéer eller nya perspektiv? Vad? Ge exempel!
6. Vad skulle kunna göras annorlunda? Varför? Hur?
7. Hur kan samarbetet kring auskultationen och undervisningen utvecklas ytterligare?
8. Ytterligare frågor som gruppen vill lyfta: .....

Bilaga 10: Kollegiala samtal – samtalsunderlag

Process – förändring – utmaningar

Frågor om process

1. Hur kom ni fram till vem ni ville auskultera hos?
2. Är det skillnad på vad ni lärt er genom att få återkoppling respektive att ge återkoppling?
3. Är mallarna ett bra stöd även om ni redan gjort några auskultationer redan?
4. Vad har fungerat särskilt bra/varit särskilt värdefullt? Varför?
5. På vilket sätt har du fått en tydligare bild av din egen undervisning genom auskultationsprogrammet? Ge exempel
6. Om du har tagit emot flera, har den respons du fått varit samstämmig?

Frågor om förändring

7. Har det väckts några nya frågor, idéer eller nya perspektiv gällande undervisningen eller verksamheten? Vad? Ge exempel!
8. Har du under auskultationsprogrammet fått syn på saker i din egen undervisning som du inte har sett tidigare? Vad?
9. Har du fått ökad lust att utvecklas (t.ex. andra former för samarbete? Lärarutbyte? Nya program-idéer? Deltagande i högskolepedagogiska kurser eller andra aktörers kurser? Större engagemang i institutionsinterna pedagogiska utvecklingsprojekt? Osv.) genom auskultationsprogrammet? Kan du ge exempel?
10. Har samarbetet med kollegerna i auskultationsprogrammet påverkat din arbetsmiljö/trivsel/arbetssituation/lust till arbetet? På vilket sätt och i vilka sammanhang?

Frågor om utmaningar

11. Var det några svårigheter förknippade med auskultationerna och/eller återkopplingssamtalen?
12. Upplevde du att återkopplingen du fick var berättigad? Och var den konstruktiv?
13. Upplevde du att du kunde ge all den återkoppling som du ansåg berättigad? Varför? Varför inte?

Avslutande frågor

14. Finns det några ytterligare frågor som ni gruppen vill lyfta? Vilka?
15. Vad skulle kunna göras annorlunda? Varför? Hur?
16. Hur kan samarbetet kring auskultationen och undervisningen utvecklas ytterligare?